

Igaz történetek Igaz Emberekről

– lejegyezte és szerkesztette Sziklainé Lengyel Zsófia, a Történetmentő az Igaz Emberekkel készített interjúi alapján

Almásy Béla (aki Gyulának született) (1926)

Évvesztés, névvesztés

Gyulának kereszteltek, Gyuszinak hívtak, ám 1933-ban, amikor évvesztesként elkezdtem az iskolát, egy elírás miatt hivatalosan Béla lettem. Ez az azóta eltelt 90 évben rengeteg bonyodalmat okozott, még a Világ Igaza kitüntetés odaítélésekor is...

1944 szeptemberében lettem 8. osztályos, azaz végzős gimnazista Budapesten, a Szent István Gimnáziumban. Október végén, a nyilas hatalomátvétel után bezártak az iskolák. Ekkortól az öcsémmel együtt elkezdtünk segíteni apunak a Thököly út 19-es szám alatti elektromossági üzletében. De nemcsak a munkájában, hanem az embermentő tevékenységében is. Néhány történetet felidézek ezek közül.

Egy horgászbarátság és egy sonka

1944 őszén apukám, Almásy Sándor levelet kapott horgásztársától, a munkaszolgálatos Lőwinger Sándortól a zirci munkatáborból. A szobafestőként dolgozó barát arra kérte, hogy segítsen rajta, ha tud. Apunak nem volt kész terve, de elhatározta, hogy meglátogatja a barátját Zircen, ahová engem is elvitt, mert korábban jártam a szép kis településen a cserkészcsapatommal.

Vonattal meg biciklivel mentünk. Nagy nehezen megtaláltuk a munkatábort, de az őr nem akart beengedni minket. Végül kitölthettünk egy úrlapot, amire apu két s-sel írta az Almásy nevet, hogy legalábbis főnemesnek higgyenek minket. Ezért vagy sem, mindenesetre a tábor vezető százados fogadott minket és beleegyezett, hogy negyedórát beszélhetünk Lőwingerrel. Sándor borzalmasan nézett ki! Darócruhában, koszosan, ápolatlanul jött felénk ez a korábban olyan tiszta, rendes ember. Amikor meglátta apámat, elkezdett sírni és azt hajtogatta: „Sanyikám, vigyél ki innen!”

Apu újabb kihallgatást kért a századostól és azt mondta neki: „Szeretném, ha a barátom valahogy kijöhetne innen.” A százados nem szólt semmit, csak tisztelgett és jelezte, hogy el lehet menni. Apu lemondóan intett felém, hogy reménytelen az ügy. A biciklinket tolva elindultunk a kapu felé, amikor meglepetésünkre az őr közölte, hogy várakozzunk egy kicsit, a százados úr mindjárt jön. Nemsokára meg is érkezett, közölte velünk, hogy „Utánam!”, majd elindult a falu felé. Követtük. Az első utcán befordult és megállt. Három szó hagyta el a száját: „egy teljes sonka”, majd tisztelgett, sarkon fordult és visszament. Ez olyan volt a háború végén, mintha fél kiló aranyat kért volna. Bebicikliztünk három falut, hogy megpróbáljunk sonkát szerezni, de persze nem jártunk sikerrel.

Kínunkban bekopogtunk a zirci apátságba. Apu elmondta az ajtót nyitó szerzetesnek, hogy egy egész sonkát kéne szereznie ahhoz, hogy a barátját kiengedjék a munkatáborból. A kispap sajnálkozva mondta, hogy a ciszterci szerzetesek nem esznek húst, de megígérte, hogy megpróbál beszélni az apát úrral. Talán húsz percet várakoztunk, amikor visszajött egy papírba tekert csomaggal. Az apát úr a civil dolgozók élelméből küldte a csülöknyi darabot azzal, hogy ennyit tud adni. Megköszöntük, betettem az oldaltáskámba és visszabicikliztünk a táborhoz.

Megkértük az őrt, hogy telefonáljon a századosnak, aki újra megjelent és ugyanabba az utcába fordult be velünk, mint korábban. Amikor már nem láthattak minket a kapuból, odaadtam a sonkát táskástul.

Ő a vállára vette, szó nélkül hátraarcot csinált és visszament a táborba. Nem volt tovább mire várunk, az éjjeli vonattal hazabumliztunk.

Egy hét múlva megjelent az üzletünkben Lőwinger Sándor és elmesélte, hogy pár nappal a találkozásunk után két fiatal katona sötétedéskor kikísérte őt a táborból, majd otthagyták a falu közepén egyedül darócruhában, pénz és iratok nélkül – de szabadon. Végül teherautókra kéredzkedve, tehervonatra kapaszkodva, lovaskocsit megállítva, három nap alatt ért Pestre.

Festékesdobozok és tricikli

Lőwinger Sándor ezzel az ötlettel állt apám elé: „Bujkálnom kell, mert szökevényként bármelyik percben elvihetnek. A családommal lemennék a pinceraktárba. Kérlek, zárjátok ránk az ajtót, a többit majd valahogy megoldjuk.”

Sándor szobafestőként dolgozott, amíg hagyták. A pincehelyiség, ahol a festékeket tárolta, közvetlenül a Dembinszky utcára nyílt. Oda vonult le a feleségével, a kisgyerekekkel, a cselédlánnyal és az unokahúgával. Öt fő egy pincében, étel-ital nélkül? A mi dolgunk lett, hogy ellássuk őket. Nekem egy rettentő okos anyukám volt, aki édesapám villamosági boltjának egy részébe nyár óta vásárolta és gyűjtögette az élelmiszert az inséges időkre. Ebből főzött mindannyiunknak.

Az étellel először csak apuka mehetett a pincéhez, de később, amikor a nyilasok hatalomra kerültek, már nem mert az utcára menni, mert a nyilasok nem nézték az iratokat (aput egy korábbi balesete miatt szolgálatra alkalmatlannak minősítették), hanem minden férfit katonaszökevénynek tekintettek, és sokakat elvittek. Ekkor jött el az én időm!

A pincében közben hat főre bővült a Lőwinger család, ugyanis egyik nap Lőwinger néni, Sándor anyukája telefonált az üzletbe: „Sanyikám, itt vagyok a zsidóházban, de el akarnak vinni a gettóba, csinálj valamit!” Apám szerzett egy katonasapkát, felvette a KISKA (Kisegítő Karhatalom) karszalagot és elbiciklizett a csillagos házhoz. Egy hamisított irattal, úgynevezett nyílt parancssal sikerült is kihoznia a nénit, akit elvitt a már bujkáló családtagjaihoz a pinceraktárba.

Hat embernek hordtam az ételmet. Apu odaadta a pincekulcsot és elmagyarázta, mit tegyek. Triciklivel mentem minden második nap a pincéhez. Festékesdobozok között szállítottam az ételt. Kinyitottam a nagy lakatot, kirakodtam a dobozokat, odaadtam az ennivalót és már fordultam is vissza. Amikor pedig nekem is, mint 18. életévét éppen betöltöttnek kiképzésre kellett jelentkezmem, a 14 éves Sándor öcsém vette át az ételhordó szerepet.

A kiképzés után sikerült elszöknöm és visszatérnem a családomhoz, így újra én szállíthattam az ételt Lőwingeréknek, valamint az időközben hozzájuk csatlakozott Friedmannéknak. Ez a másik család a szomszédos, szintén utcára nyíló pincerészben bujkált, amíg az idős, asztmás családfeje a hosszas bezártságban úgy nem érezte, hogy nem kap levegőt. Ekkor rokonaival áttörték a két pince közti falat, Lőwingerék hatalmas rémületére. Mindkét oldal megkönnyebbült, amikor kiderült, hogy sorstársakra találtak.

A két család összebarátkozott, mi pedig ezután mindannyiukat élelmeztük egészen 1945 januárjáig, az oroszok megérkezéséig. Az élelmiszer-szállítás életveszélyes volt, mert Budapest ostroma alatt állandó belövésektől kellett tartani, az alacsonyan szálló repülőgépekről pedig tüzeltek és bombáztak is. Mindig aggódtunk, hogy az ételmet szállító családtag élve visszatérjen. Néha csak egy hajszálon múlt, de végül nem esett bajunk.

Menekültek a galérián

Budapesten, a Thököly út 21-ben laktunk, de 1944 derekán átköltöztünk a szomszédos, 19-es számú házba, ahol édesapám elektromossági szaküzlete működött. Egyrészt azért, hogy védjük az árukészletet, másrészt mert ott halmozta fel az én okos anyám az élelmet, legfőképpen pedig azért, mert vigyáztunk az ott bújtatott zsidó emberekre.

1944 nyarán megjelent apukámnál egy ismerőse, Edinger Endre, aki arra kérte, hogy bújtassa őt el, mert megszökött a munkatáborból. Apám a tágas üzletünk galériájára költöztette Bandit, majd megszüntette a lépcsőfeljárót és bedeszkázta a lyukat. Csak a deszkák óvatos meglazítása után, egy fentről leengedett létrával tudtunk fölmeni esténként. A deszkák alján csillárok lógtak, ami egy villamossági boltban teljesen mindennapos, így senki nem gyanította a galéria létezését sem.

Bandi nem sokáig maradt egyedül a galérián. Hamarosan csatlakozott hozzá anyukám Schlesinger Gizella nevű barátnője is a négyéves kislányával, Péterrel. A következő segítségkérő a lakásszomszédunk, Ritter Bözsi néni volt. Őt és a lányát is felküldtük a galériára. És még nincs vége! Utoljára a Városligetben mindenki által csak a „Fütyülősnek” hívott Molnár bácsi érkezett, aki abból élt, hogy komplett operaáriákat fütyült el egy műanyag lemezkebe beépített kis síppal, amit meg is lehetett tőle vásárolni. Amikor behívták munkaszolgálatra, megállapodtak apámmal, hogy a felesége és a 12 éves gyereke még elfér a galérián.

Ekkor már december volt, az oroszok erős ostrommal közeledtek Pest felé, de a mi üzletünk a béke szigete volt. A házbeliek nem szereztek tudomást a bújtatottakról. Anyámnak hála, élelmiszerünk is volt elegendő, karácsonykor még házi csokoládét is készített nekünk! A mindennapok olajozottan működtek, mert apám mindent részletesen eltervezett. Mivel a bújtatottak nem jöhettek le a galériáról, ezért például egy lámpaburába végezték a dolgukat, amit aztán az éj leple alatt ürítettünk ki az udvari illemhelyen.

A konyhából nyílt egy pár négyzetméteres, ám hat méter magas kamra, amit apám teletömött a családjunk, a nagyszüleink és a bújtatottak értékesebb tárgyaival, valamint sok áruval. Amikor csurig telt a helyiség, apu bedeszkázta és letapétázta, senki nem férhetett hozzá. Miután januárban megérkeztek az oroszok, majd megnyugodtak a kedélyek, mindenki visszakapta az értékeit. Szerencsére a „Fütyülős” is hazajött a munkatáborból, így a családján kívül visszakapta mind az ezer, a kamrába befalazott fütyülőjét is.

Példakép, akit egyszer más mentett meg

Édesapám, Almásy Sándor az én példaképem. Én soha olyan bátor nem leszek, mint amilyen ő volt! Közvetlenül összesen 14 zsidó származású embert mentett meg 1944-ben az édesanyám, az öcsém és az én segítségemmel. Ezen kívül iratokkal segített sok más, a környékünkön bújtatott zsidó embert. A hamis iratokat az egyik barátja, a szintén zsidó származású és szintén bujkáló nyomdász, Reisz Károly bácsi segítségével biztosította. A nyomdász családjának apám felajánlotta a dunaharaszti tanyánkat, akik ott szerencsésen megmenekültek.

Apu a szó jó értelmében tele volt indulattal, nem tudta tétlenül nézni az igazságtalanságot. Egyszer épp tanúja volt, amikor nyilas suhancok az üzlete bejárata előtt hajtottak el egy zsidó csoportot. Odakiabált a fiúknak: „Nem szégyellik magukat?” Erre az egyik ráfogta a puskáját és be akarta állítani apámat a sorba. Szerencsére egy századosi ragban lévő ismerőse épp bent volt az üzletben. Kirohant, ráfogta a pisztolyát a suhancra és elzavarta. Ha a százados nincs ott, talán aput is elvitték volna!

Közvetlenül a felszabadulás után is volt még tennivaló. A megmentett zsidó emberek ugyan elhagyhatták a galériánkat, ám jöttek helyettük mások. Egy ismerős család három, húsz év körüli lányát

fogadtuk be és bújtattuk el kis időre, nehogy még egyszer megtörténjen a szörnyűség, amely a középső lányt érte, akit megerőszakoltak a „hős” orosz katonák.

Apu korán, ötvenéves korában hunyt el. Életében semmilyen elismerést nem kapott, ám 1994-ben felterjesztették édesanyámmal és testvéremmel, valamint velem együtt a Világ Igaza kitüntetésre. Az izraeli kitüntetést a magyar „Bátorságért” érdemjellel együtt vehettük át 1998-ban az öcsémmel, miközben néhai szüleinkre gondoltunk, hiszen mi csak nekik segítettünk.

A képen a boltunk látható közvetlenül a háború után, a felújítást követően. A szomszéd trafikos bácsi áll balról édesanyám mellett. A fiatal hölgy az üzletben dolgozó alkalmazottunk, Gizi, jobb szélén pedig jómagam vagyok látható 19 évesen.

